

O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATINI SHAKILLANTIRSHDA PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK NAZARIYALARINING AHAMIYATI

Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti 3-bosqich talabasi
Yo'ldasheva Dilrabobonu Muhtorali qizi
dilraboyuldasheva0403@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola bugungi kunda jahon ta'lim tizimida yuz berayotgan islohotlar, zamonaviy texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuvlar va individual yondashuvga asoslangan ta'lim metodlarining rivojlanishi o'qituvchining kasbiy mahoratiga qo'yilayotgan talablarni tubdan o'zgarishi, ayniqsa, O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ilg'or xorijiy tajribalarni milliy tizimga moslashtirish jarayonida o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi va mahoratini shakllantirish dolzarb muammolardan biriga aylanayotganligiga qaratilgan.

Kalit so'zlar: jamiyat, ijtimoiy, madaniy, qobiliyat, psixologik, pedagogik, kompetensiya, shaxsiy rivojlanish
O'qituvchi – bu jamiyatda alohida ijtimoiy va madaniy mavqega ega bo'lgan, insonlar ongiga, tafakkuriga va tarbiyasiga bevosita ta'sir etuvchi shaxsdir. Ularning faoliyati bevosita yosh avlodni shakllantirish, ularga bilim, tarbiya va ko'nikmalar berish bilan bog'liqdir. Shu sababli zamonaviy jamiyatda o'qituvchining kasbiy mahorati ta'lim sifati va samaradorligining eng muhim mezonlaridan biri hisoblanadi.

Kasbiy mahorat — bu o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatini yuqori darajada samarali va ijodiy amalga oshira olish qobiliyati hisoblanadi. Bunda o'qituvchi o'z fanini chuqur bilishi, ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etishi, o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ularga individual yondasha olishi, ta'limning zamonaviy¹ shakl va usullaridan samarali foydalana olishi talab etiladi. Kasbiy mahorat o'qituvchining nazariy bilimlari, amaliy malakalari, shaxsiy sifatlari, pedagogik tafakkuri va axloqiy madaniyatining uyg'unligidan tarkib topadi.

¹ **Shavkat Mirziyoyev:** Bizning asosiy maqsadimiz — xalqimizning farovonligi, yurtimizning obro'si va taraqqiyotidir. Har bir o'zgarish va islohot ana shu maqsadga xizmat qilishi kerak. Har bir insonning hayot sifatini yaxshilash uchun barcha kuchlarni safarbar qilishimiz lozim."

O'qituvchining kasbiy mahorati bir nechta asosiy yo'nalishlar va tarkibiy qismlar orqali namoyon bo'ladi. Avvalo, bu pedagogik bilimlarning yetarli darajada egallanishi bilan belgilanadi. Pedagogik bilimlarga didaktika, tarbiya nazariyasi, pedagogik psixologiya, yosh xususiyatlari, metodika, innovatsion texnologiyalar kiradi. Ushbu bilimlar o'qituvchiga darsni to'g'ri tashkil etish, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini inobatga olish, ta'limni zamonaviy yondashuvlar asosida olib borish imkonini beradi. Kasbiy mahoratning muhim tarkibiy qismiga pedagogik kompetensiyalar kiradi. Kompetensiya – bu o'z kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlarning uyg'unligidir. O'qituvchining pedagogik kompetensiyasi bir necha turda namoyon bo'ladi: metodik kompetensiya, psixologik kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, texnologik kompetensiya va reflektiv kompetensiya. Metodik kompetensiya – bu dars jarayonini to'g'ri tashkil etish, materialni o'quvchilarga tushunarli yetkazish, o'quvchilar faoliyatini baholash kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Psixologik kompetensiya – bu o'quvchilarning ruhiy-psixologik holatini anglash, ularning rivojlanishiga mos tarzda yondashish, stress holatlarida ijobiy muhitni saqlay olishdir.

Kommunikativ kompetensiya esa o'qituvchining o'quvchilar, ota-onalar, hamkasblar va jamoatchilik bilan samarali muloqot olib borish qobiliyatidir. Texnologik kompetensiya –bu zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ta'lim jarayonida oqilona foydalanish, raqamli vositalardan foydalangan holda ta'limni tashkil etishdir. Reflektiv kompetensiya esa o'qituvchining o'z faoliyatini² doimiy tahlil qilish, xatolarini anglab, ularni bartaraf etish yo'lida ishlashga tayyorligi bilan bog'liqdir.

Pedagogik nazariyalar – bu ta'lim-tarbiya jarayonini chuqur tahlil qiluvchi, ilmiy asoslangan tamoyillar, qonuniyatlar va yondashuvlar tizimidir. Ushbu nazariyalar ta'limning mohiyati, maqsadi, mazmuni, shakl va metodlarini asoslab beradi hamda pedagogik amaliyotda qanday yondashuvlar samarali bo'lishini ko'rsatadi. O'qituvchining kasbiy mahoratini shakllantirishda ushbu nazariyalar muhim asos bo'lib xizmat qiladi, chunki ular o'qituvchiga ta'lim jarayonini to'g'ri rejalashtirish, boshqarish va baholashda ilmiy asoslangan yo'l ko'rsatadi.

Pedagogik nazariyalar o'qituvchining bilim doirasini kengaytiradi, uni didaktik, tarbiyaviy va metodik jihatdan qurollantiradi. O'qituvchi pedagogik nazariyalarni

² G'afurov, M., & Jo'rayev, A. (2021). *O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida ijtimoiy-siyosiy islohotlar*. Toshkent: Iqtisodiyot.

chuqur bilsa, u o'z faoliyatida mustaqil, ilmiy asoslangan qarorlar qabul qila oladi,³innovatsion yondashuvlarni ongli ravishda tanlaydi va o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatadi.

Pedagogik nazariyalar o'qituvchiga ta'lim jarayonini chuqur anglash, samarali metod va yondashuvlarni tanlash, o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos tarzda ta'lim berish imkonini yaratadi. Didaktik asoslar, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy metod, faol o'qitish texnologiyalari va boshqalar – o'qituvchining pedagogik dunyoqarashini shakllantiruvchi muhim bilimlar tizimidir. Bu nazariy asoslar yordamida o'qituvchi o'z faoliyatini ilmiy asoslangan, tizimli va samarali tashkil qila oladi.

Psixologik nazariyalar esa o'qituvchining shaxsiy rivojlanishi, o'zini anglash, emotsional barqarorlikni saqlash, o'quvchilar bilan sog'lom munosabatlar o'rnatish, stressni boshqarish kabi jihatlarida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Masalan, Vygotskiy, Maslou, Bandura, Piaget va Goleman kabi psixologlar nazariyalari orqali o'qituvchi inson psixikasini, o'quvchilarning rivojlanish bosqichlarini, motivatsiya va emotsional ehtiyojlarini chuqur anglaydi. Bu bilimlar pedagogga nafaqat o'quvchini, balki o'zini ham anglash va rivojlantirish imkonini beradi.

Xususan, o'qituvchining kasbiy mahorati uning bilimga chanqoqligi, pedagogik didi, psixologik barqarorligi, kommunikativ madaniyati, axloqiy fazilatlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish qobiliyatlarining uyg'unligidan iboratdir. Ushbu fazilatlar mustahkam ilmiy-nazariy asos – pedagogik va psixologik bilimlar bilan boyitilgandagina, haqiqiy kasbiy yetuklik vujudga keladi. Kasbiy mahoratni nazariy bilimlarsiz rivojlantirib bo'lmaydi; nazariy bilimlar esa amaliyotda qo'llanilmas ekan, samarasiz qoladi. Shu bois har bir o'qituvchi nazariya va amaliyotni uyg'unlashtira oladigan darajada kasbiy yetuk bo'lishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchining kasbiy mahoratini shakllantirishda psixologik va pedagogik nazariyalar hal qiluvchi o'ringa ega. Bu nazariyalar orqali o'qituvchi o'z shaxsiy kasbiy salohiyatini chuqur anglaydi, bilim berish bilan birga tarbiyaviy, ijtimoiy va emotsional jihatdan ham yetuk bo'lgan shaxslarni shakllantira oladi. Zamonaviy ta'lim o'qituvchidan doimiy o'zgarishga tayyorlik, innovatsiyalarga

³ “Yangi O'zbekiston” gazetasi (2021–2024 yillar sonlari).

ochiqlik, yangilikni qabul qila olish va shaxsiy mas'uliyatni talab qiladi. Bunga erishish esa faqat ilmiy asoslangan, ongli va tizimli kasbiy shakllanish orqali amalga oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.G'afurov, M., & Jo'rayev, A. (2021). O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida ijtimoiy-siyosiy islohotlar. Toshkent: Iqtisodiyot.
- 2.Jo'rayev, A. (2020). "O'zbekiston yoshlari: ijtimoiy faollik va fuqarolik pozitsiyasi". Ijtimoiy fanlar jurnali, №2.
- 3.Karimov, I.A. (1997). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: O'zbekiston.
- 4."Yangi O'zbekiston" gazetasi (2021–2024 yillar sonlari).
- 5.Qodirov, N. (2018). Siyosatshunoslik asoslari. Toshkent: "Akademnashr".
- 6.Toshxo'jayev, S. (2019). "Globallashuv davrida yoshlarning siyosiy faolligi". O'zbekiston ijtimoiy hayoti jurnali, №3.
- 7.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti – <https://president.uz>
- 8.O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi – <https://parliament.gov.uz>

Research Science and
Innovation House

